

Posebnost Ivanova izvješća o Euharistiji

Ilija ČABRAJA, *Ja sam kruh živi. Euharistija u Ivanovu evanđelju*, Kršćanska sadašnjost, Biblioteka riječ 46, Zagreb 2005.

Potaknut proglašom pape Ivana Pavla II., koji je proglasio 2005. godinu Godinom euharistije, dr. Ilija Čabraja napisao je vrlo zanimljivu knjižicu *Ja sam kruh živi. Euharistija u Ivanovu evanđelju*. Tekst je objavljen u izdanju Kršćanske sadašnjosti u Zagrebu u nizu Biblioteka riječ, br. 46, 2005. god. Na 51 stranici formata 14 x 20 cm stručno, egzegetski i znanstvenošću bibličara autor je jasno izložio posebnosti izvješća Ivanova evanđelja o Euharistiji. Dragocjena je to knjiga izborom teme. Još uvijek malo je tako obrađenih tema kod nas Hrvata. Time je knjiga ujedno i poticaj da se stručnije istražuju tekstovi Svetoga Pisma s ciljem produblivanja bitnih istina vjere; u ovom slučaju Kristove stvarne i nadnaravne prisutnosti u otajstvu Euharistije, "izvoru i vrhuncu cijeloga kršćanskoga života" (*Ecclesia de Eucharistia* /EE/, 1).

Autor već u predgovoru ukazuje da je, na žalost, ponekad u slavljinama Euharistije zbog zloraba i samo shvaćanje otajstva "lišeno svoga žrtvenog značaja" pa se svodi na "obični bratski susret za stolom... a sakramentalna narav Euharistije svodi isključivo na njezinu djelotvornost kao oblika navješćaja". Očito je autor napisao ovu knjižicu da osvijetli ovo, za Crkvu, bitno otajstvo njezina bivovanja u svijetu kao sakramenta spasenja. "Euharistija je prevelik dar da bi trpjela dvosmislenosti i obezvrjeđivanja" (EE, 10). Zato je i ova knjiga dar

Crkvi u pravo vrijeme. Ivanovo evanđelje ima specifičan pristup Euharistiji. Ono je odgovor različitim gnostičkim tumačenjima Euharistije u vrijeme svoga nastajanja ali i bitni navješćaj vjere prve Crkve i apostolske predaje u Kristovu stvarnu i nadnaravnu prisutnost u euharistijskom kruhu i vinu.

Knjižica, s predgovorom i uvodom, razdijeljena je na 5 odlomaka a završena s kratkim zaključkom.

Autor shvaćanje Euharistije želi vratiti izvornim evanđeoskim tekstovima, posebno prevažnom izvješću sv. Ivana apostola. Dakako da knjižica nije "sveobuhvatna studija o euharistiji", ističe i sam autor, nego želi "pružiti pomoć boljem upoznavanju ovoga sakramenta kao 'živoga vrela'" (str. 6).

U *uvodu* autor ukratko objašnjava sinoptička izvješća o Euharistiji (Mk 14,22-25; Mt 26,26-29; Lk 22,15-20 te sv. Pavla u 1 Kor 11,23-25) koja se povezuju uz Posljednju večeru, tj. slavlje Pashe koju Isus s učenicima slavi u Jeruzalemu prije svoje Muke. Dakle, sinoptici i sv. Pavao povezuju događaj uza slavlje Muke. Njihovi se izvješćaji, iako ponešto različiti, podudaraju. Marko i Matej svoje tekstove povezuju uz Pashalnu večeru a s druge strane Luka i Pavao aludiraju i na konačnu gozbu, u eshatonu (Lk 22,18).

Ivan Isusov govor o Euharistiji povezuje, ne uz Pashalnu večeru, nego uz "govor o kruhu" (Iv 6,22-59) života. Ivanovi tekstovi o toj temi smješteni su u Iv 6,1-15,22-71 i u 13,1-20 i autor ih, dakako, analizira osvrćući se i na različitosti u sinopticima.

U svom proučavanju ovih tekstova autor prvo izlaže strukturu teksta a onda daje stručnom analizom i teološko tumačenje.

U prvom odlomku "Čudesno umnoženje kruhova" obradeni su tekstovi Iv 6,1-15. Događaj se naslanja na izviješće 4. poglavlja i odvija se na obalama Galilejskog, odnosno Tiberijadskog mora (koje samo Ivan tako naziva). Ivanov govor o umnažanju kruha ima paralele i u sinoptičkim tradicijama ali Ivan izraze mijenja i daje im novo i teološko značenje. Shvaća i tumači "čudo kao dar". Inicijativa kod Ivana dolazi od Isusa a ne od ljudi potrebnih kruha (str. 13). Ivan sinoptičku predaju produbljuje. Govori o "ječmenom kruhu" - *opsarion* - za razliku od sinoptika *artos* kruh (obični) i time naslanja svoje izviješće na starozavjetno Elizejevo umnažanje 20 ječmenih kruhova kojima je prorok nahranio 100 ljudi. Time je unio u tekst mesijanske misli koje se provlače kroz tipologiju starozavjetnih osoba: Mojsija, Ilije, Elizeja, kojih umnažanje kruha, mane u pustinji, biva samo nagovještaj o pravom kruhu života, euharistijskom Isusu, kruhu života (Iv 6,35). Za razliku od sinoptika, sam Isus dijeli kruh a ne učenici. Ivan sve povezuje uz Isusa i to je njegova posebnost (str. 16). Način umnažanja i blagovanja samo je podloga za "objaviteljski govor" o Isusu. Isus i njegova riječ imaju objaviteljski karakter. U tom govoru naglašava se spoznaja učenika: "ovo je uistinu Prorok koji ima doći na svijet" (Iv 6,14). Riječ je, dakle, ne o bilo kakvom proroku, kao Mojsiju, Iliji, Elizeju, nego o eshatološkom, mesijanskom proroku koga Jahve podiže (usp. Pnz 18, 15.18). Isus je, dakle, prorok koga je već Mojsije nagovijestio. Time je Ivan u tekst unio i bitni element povezan uz čudesnost a to je vjera. Vjera je bitna za shvaćanje čuda, odnosno Euharistije.

U drugom odlomku "Veliki objaviteljski govor" (Iv 6,22-51b) nakon izložene strukture teksta u tumačenju se naglašava "tipično Ivanovo poimanje znamenja" po-

vezanih uz vjeru i nevjeru. Znamenje (*semeion*) koje traže Židovi od Isusa pa da mu vjeruju autor izlaže u Ivanovoj aluziji na mrmljanje naroda u pustinji (Izl 16,2). Traženje znaka jest očitovanje nevjere. Za Isusa je važno samo jedno djelo (*to ergon*) da shvate njega i njegovo objaviteljsko djelo koje život daje. To je vjera u njegovu prisutnost u znamenju. Takvo tumačenje Ivana autor vidi i u činjenici da Ivan svoje čitatelje želi učvrstiti u vjeri protiv tadanjih gnostičkih tumačenja o spasenju i shvaćanju tijela. U Isusovu objaviteljskom govoru kod Ivana prepoznatljiv je prijelaz iz slikovitoga u euharistijski govor (str. 26): "Ja sam kruh živi koji je s neba sišao. Tko bude jeo od ovoga kruha, živjet će uvijek. Kruh koji ću ja dati tijelo je moje - za život svijeta" (Iv 6,51). Ivan u tom smislu rabi i pojam "jesti" (*phagein*) i "tijelo" (*sarks*) kako bi antropološku kategoriju tijela povezo s Isusovim tijelom koje se dariva kroza žrtvu na križu. On koji je postao tijelo, to isto predaje, daruje za život svijeta.

U trećem odlomku Iv 6,51c-59 protumačen je "euharistijski govor" u sakramentalnom smislu. Autor rasvjetljava ovo pitanje navodeći različite pokušaje tumačenja: Rudolfa Bultmana o redakcijama iz crkvene predaje, Adolfa Schlattera o slikovitom govoru i Rudolfa Schnackenburga s Heinz Schürmanom koji sve to povezuju i traže nakanu zadnjega redaktora koja očituje "relekturu" koja slikovito izdiže na "višu razumsku razinu shvaćanja" (str. 30). Ivan je tako u vrijeme pisanja svoga evanđelja potisnuo gnostičko shvaćanje spasenja vezano uz materiju i povezo ga s Isusovim darovanim tijelom na križu i prisutnom u hrani: "Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu." Time je istaknuo stvarno zajedništvo s Kristom koje se ostvaruje u Euharistiji. A slikoviti govor ističe da je za to nužna vjera u Krista.

U četvrtom odlomku Iv 6,60-71 "Razgovor među učenicima" naglašena je drama među učenicima. Ivan se tu oslonio na sinoptičke tradicije prema kojima su učenički u Petrovoj vjeroispovijesti shvatili da je Isus obećani Mesija: "Ti si Pomazanik - Krist" (Mt 8,29) dok u Ivanu učenici s Petrom ispovijedaju: "Ti si Svetac Božji" (Iv 6,69). Ivanovo izvješće uvodi u shvaćanje vrhunca Božje objave, shvaćanje Isusove proslave na križu. U to će konačno učenike uvesti sam Duh Božji (6,63) čime Ivan Isusovu govoru daje i pneumatološko značenje. Tijelo je živo po Duhu Božjem. Tako je Ivan svoj euharistijski govor obilježio uskrsnom perspektivom u kojoj Duh Sveti oživljuje, "uvodi u svu istinu" (Iv 16,13). Uz osobno iskustvo Isusova govora o tijelu sada se u učenicima rada i sigurnost spoznaje o prisutnom i živom Isusu koji se dariva kroz euharistijski kruh i trajno posreduje spasenje svijeta.

U petom odlomku Iv 13,1-20 "Isus pere noge učenicima" autor je svrnuo Ivanovu pažnju na sinoptičke tradicije o Posljednjoj večeri koju on ne spominje ali jasno naglašava "bijaše pred blagdan Pashe". Time je Ivan htio i snažno istaknuo Isusa kao pashalno Janje. A Isusov čin "pranja nogu učenicima" Ivan je iskoristio da naglasi "Isusov čas". To je čas Isusove proslave, ne u vladanju, nego na križu, u davanju, u služenju a sve motivirane snagom ljubavi koja se očituje u daru, žrtvi za drugoga, za spasenje svih.

U zaključku autor jasno sažimlje Ivanove misli i naglašava da je Ivanovo izvješće o Euharistiji motivirano jasnom kristologijom. Naglasak je stavljen na "Isusovo istinsko čovječstvo" a samim time i "osobno zajedništvo s Kristom", koje se trajno kroz euharistijsko blagovanje u Crkvi ostvaruje. Euharistija je tako u Ivanu svojevrsno ispovijedanje vjere u Kristovo

utjelovljenje koje se nastavlja među učenicima blagovanjem otajstvenog euharistijskog proslavljenog Krista.

Prema nakani serije Biblioteka riječ Kršćanske sadašnjosti autor je djelo namijenio širem čitateljstvu, dakle puku, ali i svima koji se zanimaju za Božju Riječ. Dr. I. Čabraja knjižicu je napisao stručno, analizirajući pojmove i cijele dijelove teksta povezujući misli koje iz teksta proizlaze, jasno ih sažimlje i ističe nakanu samoga svetoga pisca. Unio je u analizu znanstvenu metodologiju i u važnijim odlomcima donio i bilješke očitije za one koji će polaziti od ovoga izlaganja i dalje produbljivati znanje i poruku Ivanova evanđelja. Knjižica je dragocjeni prilog biblijskom istraživanju i proučavanju Biblije kod nas Hrvata. Za studente teologije i upućene u teološko znanje knjižica može poslužiti kao odličan mali priručnik teološkog proučavanja Ivanova evanđelja a svećenicima i nadahnuće u liturgijskom naviještanju Ivanove poruke bitne za spasenje.

Božo Odobašić

Spolnost između tabua i banaliziranja

Velimir VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo Riječi, Sarajevo, 2002., 396 str.

Djelo prof. Franjevačke teologije V. Valjana s gornjim naslovom predstavlja pravi vijenac ove vrste u teološkoj literaturi na hrvatskom jeziku. Ono je pravo osvježanje čitatelju koji je iole upoznat sa sličnim sadržajima, osobito nekih ranijih vremena u kojima se malo ili nikako nije vodilo računa o antropološkim saznanjima iz ljud-